

ΜΗΧΑΛΗΝΕΣΑΙ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΠΑΗΡΩΤΕΑ ΜΟΝΟΝ : 'Εν 'Αθήναις καὶ ταῖς ἐπαρχ. φρ. 20 — 'Εν τῷ ἔξωτ. φρ. 30
 ΑΓΓΕΛΙΑΙ : ἅπαξ ἢ δις, λ. 40, τρίς ἕως ἑξάκις λ. 20, κατὰ μῆνα λ. 15, ἔτος ἢ ἑξαμηνίαν λ. 10.

— ΓΡΑΦΕΙΟΝ, ὁδὸς Μουσῶν, 'Αριθ. 6, ἀπέναντι τῆς οἰκίας Φιλήμορος παρὰ τὴν πλατεῖαν τοῦ Συντάγματος. —

B. ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΟΙ ΛΟΓΟΙ

Δὲν εἶνε ὑπερβολὴ νὰ εἶπη τις, ὅτι ὅσαι ψυχαὶ ἀνθρώπων ἐλύθησαν εἰς τὸν αἰθέρα, καὶ τόσοὶ ἐπιτάφιοι λόγοι ἐξεφωνήθησαν. Ἡ ματαιότης παρακολουθεῖ μέχρι τοῦ τάφου· ἐκεῖ μόνον πρέπει νὰ ἐξαντληθῇ· ἐκεῖ νὰ εἶπη τὴν τελευταίαν τῆς λέξιν· καὶ ἡ τελευταία λέξις εἶνε συνήθως λόγος. Οἱ ἐπιτάφιοι ἔπρεπε νὰ κλείσῃ εἰς τὸν ἐπιτάφιον τοῦ Πετρικλέου· ἐν τῷ Θουκιδίδῃ, ἢ ὡς ἐποποιεῖα εἰς τὴν Ἰλιάδα· δυστυχῶς ἐκάστη γενεὰ ἔχει τὴν φιλοδοξίαν καὶ τὰ δικαιώματά της· δικαίωμα ἡμῶν εἶνε νὰ πιθηκίζωμεν καὶ πιθηκίζομεν.

Ἐξω τῆς ἐπόψεως αὐτῆς οἱ ἐπιτάφιοι τῶν μεγάλων ἀνδρῶν εἶνε τμήματα ἱστορίας. Ὁ μέγας νεκρὸς εἶνε μέγα μετέωρον· ἐπρόφθασε νὰ τὸ φωτογραφήσῃ; ἔσωσε τὴν εἰκόνα του· ἄλλως ἀπώλεσε τὸ ἴνδαλμα. Τὰ ἔργα μόνον μένου· ἀλλ' ὁ ἀνθρώπος φεύγει· οἱ ἐπιτάφιοι δὲ μόνον τὸν συγκρατοῦν· ἐπὶ τοῦ νεκροῦ χόματος ἐξ ἀνάγκης λέγεται ἡ ἀλήθεια. Ἐνίοτε μεσολαθεῖ ἡ νοθεία ὑπὸ τὴν μορφήν ἐπαίνου. Ἄλλ' ἡ νοθεία εἶνε νόμιμος κυκλοφορῖα εἰς τοὺς μικροὺς τάφους· εἰς τοὺς μεγάλους ὁ ἀπεφθός χρυσὸς εἶνε τόσο ἀφθονός, ὥστε ἀνάγκη παραχαρακτῶν δὲν ὑπάρχει.

* *

Περὶ τῶν λόγων τῶν ἐκφωνηθέντων ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Κουμουνδούρου δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι οὐδεὶς ἐξηνήχθη ἐπαινος. Τέσσαρες πολιτευόμενοι, ὧν οἱ τρεῖς ὑπῆρξαν συνυπουργοὶ καὶ ὁ τέταρτος ἀδελφὸς τοῦ κυριωτέρου ἀντιπάλου, προσεφώνησαν τὸ σκῆνος τοῦ Κουμουνδούρου, διὰ παντός ὄντων ἀπὸ τῶν ἐλληνικῶν ὄψεων. Ἐκ τῶν τεσσάρων οὐδεὶς εἶπε πλειότερον τῆς ἀληθείας. Καὶ ἐν τούτοις κοινὴ διὰ τῶν τεσσάρων διήκει ὁμολογία ὅτι ὁ Κουμουνδούρος ἦτον ὑπέροχος ἀνὴρ. Ἐὰν ἡ ὑπεροχὴ του δὲν ἐνεσαρκώθη ὅλη ἐν Ἑλλάδι, πταίει ἡ Ἑλλάς, δὲν πταίει αὐτός.

Ὁ ἐπιτάφιος τοῦ Πετιμεζᾶ ἦτο ὁ ἀναλυτικώτερος ὄλων· ἦτο καὶ βιογραφικὸς καὶ περιγραφικὸς· διὰ τοῦτο δὲ καὶ ὁ μακρότερος. Ἡ ρητορικὴ, ἢ συνήθης ρητορικὴ, καθυστερεῖ καὶ ἀπὸ τῶν τεσσάρων. Ἡ ρητορικὴ τῶν ἐπιταφίων ἐμαρράνθη καὶ αὐτὴ μαζὺ μὲ τόσα ἄλλα πράγματα μαρνανθέντα. Ἐμαρράνθη μάλιστα χωρὶς ν' ἀφήσῃ μέγα πένθος. Ἦτο καιρὸς νὰ μᾶς ἀφήσῃ καὶ αὐτὴ ἡ μακαρίτις. Εἰς τὴν ἀκμὴν τοῦ

ἡλεκτροισμοῦ ἢ ρητορικῆ εἶνε πολὺ μωρὰ παρθένος. Καὶ χαίρομεν πολὺ, διότι οἱ Ἕλληνες πολιτευόμενοι ἀποδεικνύονται ὡς ρήτορες τόσῳ νηφάλιοι. Ὁ θερμότερος ὅμως ὄλων ὑπῆρξεν ὁ κ. Πετιμεζᾶς. Ἦντλησεν ἀπὸ τοῦ πλουσιωτέρου χρωματισμοῦ· τὸ ἀντίτυπον τοιοῦτου πλοῦτου ἀνευρίσκεται εἰς τὴν ζωγραφικὴν σχολὴν τῆς Ἰταλίας. Ἐξωγράφησε τὸν ἀνδρα ἐν περισσειᾷ. Μὴ ἀφήσας οὐδὲν αὐτοῦ σημεῖον ἀνεξήγητον, ἀδιερμήνευτον.

Ὁ ξηρότερος πάλιν λόγος κατ' ἀντίθεσιν τοῦ κ. Πετιμεζᾶ, ἦν ὁ τοῦ κ. Δηλιγιάνη. Ἦτο κυρίως ἱστορικὸς, καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν δὲν χωρεῖ αἶσθημα· χωρεῖ ἀκριβεία. Ἀλλὰ τὸ πλεονέκτημα αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ τάφου ἐμφανίζεται πολὺ ὠχρὸν. Διὰ τοῦτο ἐκ τῶν τεσσάρων ὁ τοῦ κ. Δηλιγιάνη ἀνωμολογήθη ὁ ἀτυχέστερος.

Ὁ λόγος τοῦ κ. Τρικούπη εἶχε τὴν ἔμφασιν, τὴν μεγαλοπρέπειαν, τὴν σοβαρότητα καὶ τὸ κύρος, τὰ διακρίνοντα τὴν ἀγόρευσιν τοῦ παραδόξου αὐτοῦ ρήτορος· ἀλλ' ἐν τῇ οὐσίᾳ καθυστερεῖ, ὅπως καθυστερεῖ ἐνίοτε ἡ πολιτικὴ ρητορικὴ τοῦ ἀνδρός. Ἡ οὐσία παρ' αὐτῷ καταναλίσκεται εἰς τὸ ἀξιωματικὸν τοῦ ὕψους· εἰς τὸ βαρὺ τοῦ περιβλήματος· εἶνε μικροσκοπικὸς καρπὸς ἔχων φλοιὸν πάχους τριῶν δακτύλων. Ἀλλ' αὐτὸ τὸ πάχος ἀκριβῶς ἐμποιεῖ ἐντύπωσιν· ἐνίοτε μάλιστα πτοεῖ. Ἄν ἀφαιρῆσῃ τοὺς κοινούς τύπους περὶ τῆς σημασίας καὶ τῶν καθηκόντων τῆς ἀντιπολιτεύσεως ἐν τῇ κυβερνήσει, καὶ τῆς μεταξὺ τῆς ἐποχῆς τοῦ 1821, καὶ τῆς ἡμετέρας διαφορᾶς, πράγματα ἄπερ ἐπανελάβε καὶ εἰς ἄλλας περιστάσεις, καὶ ὅταν ἀγορεύῃ, καὶ ὅταν γράφῃ, οὐδὲν ἄλλο μένει πρὸς συγκρίτησιν λόγου ἐπιταφίου περὶ ἑνὸς μεγάλου ἀνδρός ὑπὸ ἄλλου βεβαίως τοιοῦτου. Ὁ Κουμουνδούρος ἦτο καὶ λυρικώτερος καὶ μᾶλλον ἐμπνευσμένος εἰς τοὺς ἐπιταφίους του. Μάρτυρες οἱ ἐπὶ τῶν τάφων τοῦ Βότσαρη, τοῦ Χριστοπούλου καὶ τοῦ Τρικούπη πατρὸς λόγοι του.

Καὶ ὅμως ἐν τῇ ἀπαγγελίᾳ ὁ λόγος τοῦ κ. Τρικούπη ἐνέπνεεν ἴσῃν αἶσθησιν πρὸς τὸν λόγον τοῦ κ. Λεωνίδα Δεληγεώργη, πρὸς ὃν δὲν ὑπάρχει ὄρος συγκρίσεως. Ἐν τῇ ἀναγνώσει ἡ ἀμιλλα καταπίπτει καὶ ἡ ὑπεροχὴ τοῦ τελευταίου καταφαίνεται. Χωρὶς νὰ ἔχη οὐδὲ ὑπόνοιαν ρητορικῆς χροιάς, εἶνε ἐν τούτοις πικρὸν καὶ σύντονον ἀρχαϊκῆς χροιάς, εἶνε ἐν τούτοις οὐτε κατὰ μίαν λέξιν πλεονάζων ἢ καθυστερῶν, ἀπ' ἀρχῆς ἕως τέλους εἶνε εἰδός τι ψυχολογικοῦ φωτογραφήματος. Καὶ τὸ μεγαλοπρεπὲς καὶ καυστικὸν

προοιμιόν του, και τὸ φιλοσοφικόν πολὺ τοῦ λόγου του, δι' οὗ ἐξήγησε τὸν βίον καὶ τὴν πολιτείαν τοῦ Κουμουνοῦρου, καὶ ὁ μελαγχολικὸς καὶ συγκινητικὸς ἐπιλογὸς του κατήρτισαν τὸ ὀρασιότερον σύνολον ἐξ ὅλων τῶν περὶ τοῦ μεγάλου νεκροῦ λεχθέντων. Εἶνε ἐκ τῶν μικρῶν εἰσιῶν εἰκονιδίων τὰ ὅποια ἀγοράζονται ζυγίζόμενα πρὸς χρυσάν.

Ὁ κ. Δελιγεώργης ἀνεδείχθη καὶ εἰς τὰς ὀλίγας αὐτοῦ λέξεις ὁ θετικώτερος τῶν πολιτευομένων καὶ ὁ κριτικώτερος τῶν ρητόρων. Ἦσαν βαρεῖς βεβχίως οἱ λόγοι του ἐκεῖνοι, ὅτι «ὡς βαίνομεν δὲν εἶναι θαῦμα καὶ τὸ νὰ ἐλπίζωμεν νὰ ὑπογράψωμεν πλέον συνθήκην ὁμοίαν τῇ τοῦ 1881», ἀλλ' ἐνώπιον τοῦ τάφου τοῦ ὑπογράφαντος τὴν συνθήκην αὐτὴν καὶ τῶν ἀκόμη βομβουσῶν περὶ τὴν τιμίαν κεφαλήν του ὕβρεων καὶ ἄρων διὰ τὴν ὑπογραφὴν, οἱ λόγοι ἐκεῖνοι ἦσαν ἐκ τῶν μελαγχολικωτέρων ἀληθειῶν ὅσας ποτε ἤκούσαμεν.

Οἱ λοιποὶ τρεῖς ἐπιτάφιοι εἶχον μερικώτερον ἐνδιαφέρον· ὁ κ. Βουρδουμπάνης ὠμίλησεν ὡς Κρῆς καὶ ὠμίλησεν ἐν ἀφελείᾳ· ὁ νεκρὸς κ. Καπετανάκης ἐγένετο ἡχὼ τῶν θρησκῶν τῆς Μάνης μετὰ θέρμης καὶ ἐνθουσιασμοῦ· ὁ δὲ κ. Φιλίμων ἐπ' ὀνόματι τοῦ Δήμου Ἀθηναίων ἐπλεξε τὸν στέφανον τοῦ Κουμουνοῦρου μὲ τὰ συνήθη ἄνθη τῆς ὀμιλητικῆς ρητορικῆς του.

*

Καὶ ἤδη ἀπέναντι ὑψουμένου ἐνός τάφου, ἀπέναντι τοῦ κενοῦ, ἀπέναντι τῆς ἐκλείψεως, ἡ ξανθὴ μορφή τοῦ Χάμλετ ἀκούεται μορμουρίζουσα δι' ὄλα αὐτὰ: *Λόγια, λόγια, λόγια.*

Καλεσθᾶν

ΑΠΟ ΤΟΥ ΛΟΦΟΥ

«Ὅταν ἡμέριμοι καὶ εἰλόπονοι κάτοικοι χωρίου τινος ἀκούσασιν μακρόθεν βοὴν ὑπόκωφον καὶ βλέπουσιν ὀρατικῶς πετώσας ἀγέλας πτηνῶν ὡσεὶ διωκομένας ἐκεῖθεν, καὶ ἀκούσασιν ἀκόμη τὸν θροῦν τῶν φύλλων παρκειμένου δάσους πενθίμως ἡχούοντας, τότε οἱ ἡμέριμοι πρὸ μικροῦ κάτοικοι προμαντεύουσι θεομηνίαν, καὶ ἀναυδοὶ τὸ κατ' ἀρχὰς ἀτενίζουσι ἀλλήλους, ἐν ᾧ ἡ βοή βαθυιδὸν ἐντείνεται, καὶ βομβούσα κατέρχεται ὀλονέν πρὸς τὸ χωρίον. — Πλημμύρα, πλημμύρα! αἰφνηδίως φωνεῖ τις τῶν κατοίκων καὶ πάντες οἱ λοιποὶ ἔντρομοι ὡς τὰ διωκόμενα πτηνὰ ἀρπάζουσι τὰς γυναῖκας αὐτῶν καὶ τὰ τέκνα, καὶ ἀνέρχονται εἰς τοὺς λόφους, εἰς τὰς κορυφὰς τῶν ὑψηλῶν δένδρων, εἰς πᾶσαν ἄλλην ὑψίροφον ράχην. Τὸ χωρίον ἐρημωθὲν παντελῶς ὁμοιάζει νεκροταφείον, ἐν ᾧ οὐδεμία φωνὴ ἀνθρώπου ἀκούεται καὶ μόνον ὠρυγαί τινες ἀπαίσιαι κυνῶν ἀντηχοῦσιν! . . .

Ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν καὶ αἱ περὶ αὐτὴν γραφικαὶ τοποθεσίαι παρεῖχον πιστοτάτην τὴν εἰκόνα τοῦ χωρίου καὶ τῆς πλημμύρας, ἀπ' ὅτου ὁ νεκρὸς τοῦ Κουμουνοῦρου ἐγκαταλείπων καὶ τὸ τελευταῖον αὐτῆς προάστειον εἰσήρχετο διὰ τῶν δύο μαρμαρίνων κιόνων τοῦ παρὰ τὸν Ἰλισσὸν ἀρχαίου ναοῦ εἰς τὴν πρὸς τὸ Κοιμητήριον ἄγρυσαν.

Οὐδεὶς τῶν κατοίκων τότε τῆς πρωτεύουσας ἐφαίνετο ἐν ταῖς ὁδοῖς, διότι πάντες ἀνήρχοντο τοὺς παρὰ τὸ Νεκροταφείον ὑψουμένου λόφους, καὶ ἀνερχώοντο εἰς τὰ δένδρα, καὶ τὰ γραφικὰ παρὰ τὸν Ἰλισσὸν ὑψώματα. — Εἰς ἕνα τῶν λόφων τούτων, ὅστις τοῦ λοιποῦ θὰ γνωρίζεται ὑπὸ τὸ

Ο ΛΥΚΟΓΙΑΝΝΗΣ

(Συνέχ. ἰδ. ἀριθ. 430)

Αἱ χεῖρές της οὔτε ἀπαλαὶ πολὺ, οὔτε ἰσχναὶ, μετὰ δακτύλων λεπτῶν καὶ ροδιζόντων ὀνύχων, οἱ δὲ πόδες της ὑπενθύμιζον τοὺς πόδας τῆς Σταχτοπούτας.

Γλυκεῖαν φωνὴν μετὰ μελωδικῶν ἀπηχήσεων, μεγάλην εὐαισθησίαν, πολλὴν μετρίτητα, τρόπους ἐπιφυλακτικούς, παρὰ πολὺ σοβαροὺς διὰ τὴν ἡλικίαν της.

Πτυχή τις σχηματιζομένη πρὸς τὴν γωνίαν τοῦ χεῖλους, ἡ εὐστροφία τῆς φωνῆς, ὁ τόπος τῆς προφορᾶς καὶ πλατυσμοὶ τῶν ραθῶνων ἐξήγγελλον θέλκισιν, χαρακτῆρα, φύσιν ἐνεργόν, ζωηρὰν καὶ ἐμπασθῆ.

Ἡ ψυχικὴ της διάθεσις πλήρης ἀγαθότητος· καὶ ὁμοῦ ὁ γέλως της εἶχε τι τὸ δύσκολον, ὡς νὰ ἐκοιμᾶτο πένθος ἰσόθειον ἐν τῇ καρδίᾳ της. Οὔτε εἰς παταγώδη εὐθυμίαν ἐξεχέετο, ἀλλ' οὔτε ὑπὸ ὀδύνηρᾶς θλίψεως ἐδασανίζετο.

Ἐνίοτε ὁ νοῦς αὐτῆς συμμαζεύομενος ἐξετινάσσετο εἰς ἀπώτατα σκόπη, οἰοεὶ ζητῶν νὰ ἐξορκίσῃ σκοτεινάς ἀαμνήσεις ἢ ν' ἀποσπάσῃ μυστικόν τι ἐκ τοῦ ἀβεβαίου μέλλοντος.

Αἰφνιδίως ἠσθάνθη ἑλαφρὰν φρικίαν, τὸ δὲ μέτωπον καὶ αἱ παρειαὶ της ἐγένοντο καταπόρφυροι.

Εἰς τὴν ἄκραν τῆς δενδροφυτείας, κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ κήπου, ἐνεφανίσθη νεανίας χωρικός, καθὰ ἐδείκνυον ἡ ἐνδυμασία, τὸ ἡλιοκαῆς πρόσωπον καὶ αἱ χονδραὶ καὶ μελαφαὶ ἀπὸ τὸν ἥλιον χεῖρές του, γεμάτος ρώμην, γεμάτος ὑγείαν καὶ μόλις εἰκοσιενὸς ἐτῶν. Ἦτο συμπαθητικώτατος ὡς ἐκ τῆς ἐπὶ τοῦ προσώπου του ζωγραφισμένης ἀφελείας καὶ τῆς ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν του ἐμπνεομένης νοημοσύνης καὶ εἰλικρινείας. «Ὅλα αὐτὰ ἐφαίνοντο ὡς ἀντίθεσις πρὸς τὴν ἀγροτικὴν ἐνδυμασίαν του, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ εἶχε τόσην ποιήτιν, ὥστε ἐτόνιζε περισσώτερον τὴν ἀρρενωπὴν αὐτοῦ καλλονήν.

Ἡ νεανίς ἐχαμήλωσε καὶ πάλιν τὰ μάτια της εἰς τὸ ἐργόχειρόν της, καὶ τοῦτο ἐκ πανουργίας, διὰ νὰ τὸν καταλάβῃ δῆθεν ἐξαφνα, ἂν καὶ αὐτὸς, ἂν εἶχε τυχόν τὸ βλέμμα ὀλίγον τολμηρὸν, εὐκόλα θὰ μπορούσε νὰ διακρίνῃ τὸ ἐρύθημα τοῦ προσώπου της.

Ἐβῆαινε βραδέως καὶ ὡς νὰ ἐδίσταζε ἂν θὰ τύχῃ καλῆς δεξιώσεως. «Ὅταν ἐπλησίασε εἰς τὴν σκιάδα, μὲ φωνὴν τότε προδίδουσαν τὴν ἐσωτερικὴν ταραχὴν του,

— Καλ' ἡμέρα, τῆς εἶπε, κυρία Ἰωάννα.